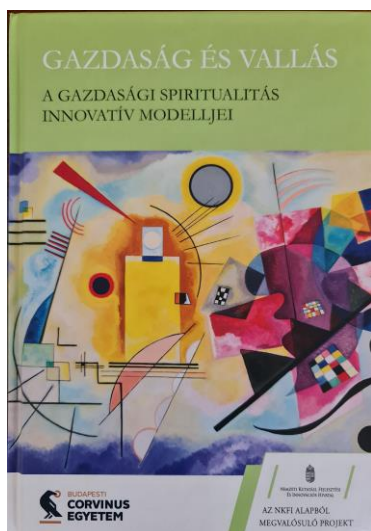

FARKAS Beáta¹

Gazdaság és vallás

A gazdasági spiritualitás innovatív modelljei

Szerkesztette: Zsolnai László, Kovács Gábor, Ócsai András,
Gazdaságetikai Központ, Budapesti Corvinus Egyetem,
Budapest, 2022, 243 o.

A *Gazdaság és vallás* címmel megjelent kötet a Budapesti Corvinus Egyetem Gazdaságetikai Központjában két évtizede folyó kutatómunka újabb fontos állomása. Közvetlen előzménye egy 2019-es, a kötet címével megegyező konferencia volt, amelyen mintegy száz kutató vett részt a keresztény, a zsidó, a hindu és a buddhista vallási-spirituális hagyományok képviselőiben.

A klímaváltozás, az állandósult időjárási anomáliák közepette nem kell hosszasan érvelni, hogy a mai életmódunk, gazdálkodási modelljeink súlyos környezeti válságot generálnak. Noha ez a felismerés ma már széles körben elfogadott, mégis alig vagyunk képesek változtatni rajta. Zsolnai László, Kovács Gábor és Ócsai András olyan tanulmányokat szerkesztett egy kötetbe, amelyek az anyagias, rövidlátó megoldásokkal szemben különböző spirituális források által ihletett újításokat, alternatív modelleket mutatnak be.

A kötet kiemelkedő eredménye, hogy a gazdasági realitást nem elvont valláserkölcsei normákkal állítja szembe, hanem az egyes vallások gazdasággal kapcsolatos elgondolásait, szemléletét a gyakorlatban megvalósított kezdeményezésekkel együtt ismerheti meg az olvasó. Ennek megfelelően a kötet szerzői is változatos szakmai háttérrel rendelkeznek, egyetemi kutatók, szerzetesek és gyakorló vállalkozók egyaránt találhatók közöttük, és többüknél a személyes életükben is van átjárás az elmélet és a gyakorlat között. Tanulmányaik számot tarthatnak mind az elmélet, mind a gyakorlat szakembereinek az érdeklődésére.

A kötet első fele keresztény gazdasági modellekkel foglalkozik. Turisztikai vonzereje miatt Magyarországon valószínűleg a leginkább ismert keresztény kísérlet a pannonhalmi bencés

¹ A szerző egyetemi tanár, Szegedi Tudományegyetem, Gazdaságtudományi Kar.

közösségé, amely a saját működése fenntartására a keresztény tanítással összhangban álló gazdálkodást szervezett meg. Bokros Balázs Márk a szerzetesi közösség tagjaként avat be a benedeki szellemiségben gyökerező szervezeti kultúrába. Baritz Sarolta Laura domonkos nővér, korábban maga is menedzser, a hagyományos keresztény filozófiából, Aquinói Tamástól indítva vezet el az erényetika alapján álló gazdaság koncepciójáig. Kiss Ulrich a L'Oréalnál töltött be menedzseri pozíciókat, mielőtt jezsuita szerzetes lett volna. Azóta is foglalkoztatja, hogyan lehet a vezetéstudományt összekötni a katolikus vezetés küldetésével. A „Management by Jesus” szemináriumain ezeket a gondolatokat át is adja a résztvevőknek. Héjj Tibor a katolikus társadalmi tanításból kiindulva érvel az emberi méltóságon alapuló menedzsment mellett, és kitér a katolikus egyház egy Olaszországból induló lelkeségi mozgalom, a Fokoláre prófétikus modelljének, a közösségi gazdaságnak a bemutatására. Tanulmánya igényes elméleti megalapozású írás, amelyben az üzletember-szerző nem említi, de egyik vállalkozása már két évtizede mintegy 150 hátrányos helyzetű embernek biztosít munkát. Kovács Gábor, a kötet egyik szerkesztője magyarországi mintán vizsgálja a keresztény vállalkozók értékorientációját, és azonosítja ezek mögött az emberi méltóság, az igazságosság és a szolidaritás alapvető értékeit.

Eszter Elemér teljes egészében a gyakorlati oldalt képviseli egyrészt mint üzletember, másrészt mint a Társadalmi Hasznosságú Befektetők Egyesületének az elnöke. Kiindulópontja az a Ferenc pápától származó felhívás, hogy a keresztények fedezzék fel a profit és szolidaritás közötti eredeti egységet. A szerző írásában a társadalmilag hasznos befektetéseket mutatja be nemzetközi szinten, valamint a magyarországi helyzetet. Balassa Bernadett egy átfogó tanulmányban megismertet a protestáns szociáletika Lutherre és Kálvinra visszanyúló gyökereivel, és eljut a kortárs protestáns teológia gazdaságetikai műveiig. Saját kutatásai alapján elemezi a hazai protestáns egyházak gazdasági szerepvállalását, valamint a hazai protestáns vállalkozók üzleti hitvallását.

Balázs Gábor, az Országos Rabbiképző tanára azt emeli ki, hogy a zsidó hagyomány több ezer éves szövegei közvetlenül természetszerűleg nem szolgálhatnak útmutatóul az üzleti élet szereplői számára, és újraértelmezésükre folyamatosan szükség van. Ugyanakkor a vallási meggyőződés fontos motivációs erő lehet a döntési helyzetekben. Rostoványi Zsolt mint kiváló iszlámkutató izgalmas és alapos képet ad az iszlám gazdaság filozófiájáról. Miután az iszlám vallás valamennyi életszférát befolyásolni akarja, nagyon régi az igény, hogy megfogalmazzák, mit jelent az iszlám renden belül az iszlám gazdaság. Egy normatív jellegű gazdaságetikán túl a pénzügyekben jutottak el leginkább a gyakorlati megoldásokig. A kamatfizetés tilalma mellett a hitelező bank és a vállalkozás részesül mind a nyereségből, mind a veszteségből.

A három nagy monoteista vallás után egy védikus ihletettséggű hazai gazdasági rendszert is megismerhetünk, a somogyvámosi Krisna-völgyben élő közösséget. Egyrészt Mérő Mátyás, a Magyarországi Krisna-tudatú Hívők Közösségének lelkésze vezet be az olvasót a védikus gondolkodásba és annak önfenntartó gazdasági modelljébe, majd az 1993-ban alapított Krisna-völgy gazdasági adottságait, jellemzőit írja le. Másrészt ugyanezt a közösséget megismerhetjük a szociológus kutató, Kamarás István írásából. Arra a következtetésre jut, hogy a sikeres ökofalu az inkulturáció jegyében születő párbeszédés misszió helye lehet.

A kötet szerkesztői közül Zsolnai László a buddhista közgazdaságtanról ad összefoglalást. Nem nehéz belátni, hogy a mai ökológiai, gazdasági krízisek közepette különös jelentőséget kap a buddhizmus alapállása, amely a vágyak önkéntes korlátozását hirdeti. Ma már buddhista közgazdaságtanról is beszélhetünk, ami a mi fogalmaink szerint inkább gazdaságetikai rendszernek nevezhető, amiből egy gazdasági stratégia levezethető. A konfucianus gazdaság szemlélettel Stefan Messmann tanulmányából ismerkedhetünk meg. A szerző jogászként német vállalatoknál, köztük a Volkswagen AG-nál került kapcsolatba kínai üzleti partnerekkel, majd egyetemi tanárként fejezte be a pályafutását. Érdekes adalékokkal világítja meg, hogy milyen kihatással van a konfucianizmus a kínai üzletemberek tárgyalási technikájára.

Szellemi kalandozásunk zárásaként Ócsai András és Zsolnai László olyan filozófiai, ökológiai irányzatokat sorakoztatnak fel, amelyek az ökológiai világszemlélet spirituális alapjai lehetnek.

A kötetet végigolvasva a sok érdekes részlet mellett számomra a legmeghatározóbb élmény az volt, hogy a vallási-világnézeti sokféleségben mennyire közös értékek mentén keresik a közösségek a mai gazdálkodási modelleket, gyakorlatokat meghaladó megoldásokat. Ma az autokratikus, diktatórikus rendszerek vezetői rendszeresen megkérdőjelezzik, hogy lennének univerzális emberi jogok, értékek, és ezeket pusztán nyugati ideológiának minősítik. A különböző vallási tradícióra épülő gazdaságetikák közös alapértékei, a másik ember tisztelete, a közjó keresése, a javak egyetemes rendeltetése, a mértékletesség és a környezet védelme mutatják, hogy globális közös nevező megtalálása nem reménytelen vállalkozás.